

CAZUL "GHENADIE PETRESCU" ȘI EFECTELE SALE ASUPRA VIEȚII PUBLICE DIN ROMÂNIA (1893-1896)

VIOLETA STANCIU*

"Chestiunea Ghenadie" reprezintă scandalul politico-religios declanșat cu prilejul demiterii unui controversat arhiepiscop al României – Mitropolitul Primat Ghenadie Petrescu – aflat în scaunul mitropolitan între anii 1893-1896. Contextul politic în care s-a desfășurat acest episod, ecoul în presa timpului, influența sa asupra opiniilor și dezbaterilor parlamentare, atitudinea opiniei publice românești față de acest eveniment ne introduc, în aparență, în mijlocul unui scandal de culise și apoi de presă; în realitate este însă un episod al crizei duale și complementare – spirituală și politică – pe care o traversează Biserica Ortodoxă Română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Reformată în timpul domniei lui Al. I. Cuza (prin secularizare, organizarea Sfântului Sinod, desființarea unor mănăstiri și condiționare monahală), Biserica Ortodoxă Română devine treptat, dar sigur, prin legislația anilor 1872 și 1893, o instituție care depinde tot mai mult de statul în interiorul căruia funcționează.

Marea victorie spirituală din 1885 – autocefalia prin propria sfințire a mirului – a legat și mai mult Biserica în relația sa de subordonare instituțional-politică față de stat. Pe termen lung, autocefalia a avut două consecințe importante:

– o deplină putere doctrinară și canonică în lucrarea B.O.R. de mântuire a poporului român, ca instituție social-spirituală fundamentală;

– se remarcă o creștere continuă a puterii statului asupra B.O.R., fapt pe care, la 1 mai 1885, într-o ședință a Sf. Sinod, discursul lui D. A. Sturdza îl sublinia cu realism politic. "Neajunsurile Bisericii sunt multe și ele trebuie îndreptate și aici trebuie să punem mâna cu toții, bătrâni și tineri. S-a zis înainte că guvernul trebuia să facă mai mult decât a făcut. Voi zice și cred că zic un mare adevăr. Guvernul acestei țări, țara întreagă, a trebuit mai înainte să lucreze ca țara și poporul să aibă viitorul asigurat, să nu stea ca frunza pe apă. Biserica stă în organismul întreg al statului. Prin recunoașterea externă a ei, puterea i-a crescut, ca și încrederea noastră în ea. Ea face una cu statul și lucrarea ei trebuie să fie înăuntrul statului"¹.

De numele acestui om politic se leagă și "scandalul Ghenadie" pentru că el a hotărât destituirea Mitropolitului Primat, acțiune care a ridicat numeroase între-

* Profesor doctorand la Liceul Lucian Blaga.

1. *Dezbaterile Sf. Sinod*, în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 9/1885, p. 22.

bări și a provocat multe discuții privind legalitatea sau non-legalitatea hotărârii guvernului condus de D. A. Sturdza; e sprijinit discutabil de către Sf. Sinod ce a ordonat destituirea Mitropolitului Primat-Ghenadie Petrescu.

Cine este acest personaj? Ghenadie Petrescu s-a născut în București, în 1836, într-o familie onorabilă de comercianți în care, încă de la 14 ani, este lăsat să-și aleagă drumul în viață ca monah, așezându-se la Căldărușani². Mitropolitul Nifon îi remarcă seriozitatea și îl adoptă în serviciul Catedralei după care începe ascensiunea ierarhică: tuns călugăr în 1854, sub numele de Ghenadie, hirotonisit diacon în 1859, este numit arhiepiscop în 1873 cu titlul de Piteșteanul. Peste doi ani devine Episcop al Argeșului iar în 1893, în urma retragerii prin demisie a Î. P. S. Iosif Gheorghian, din motive de boală, este ales Mitropolit Primat al României. În momentul alegerii sale, regele Carol I, Parlamentul și guvernul conservator l-au susținut, dar în Sinod câștigă cu 111 voturi din 220 exprimate³. Se prevedea totuși o furtună din partea liberalilor care au primit o dublă lovitură de la conservatori:

– trecuse prin Parlament legea clerului (1893, autor Take Ionescu) prin care se modifică sistemul de alegere a mitropoliților și episcopilor, aleși de acum numai de către Colegiul Electoral format din arhiepiscop și membrii ai parlamentului;

– șeful guvernului liberal, D. A. Sturdza, ajuns la putere în 1895 nu-i va putea ierta acestui arhiepiscop acceptarea căreia mitropolitane de la conservatori.

Documentele epocii, dacă sunt studiate cu obiectivitate, oferă un portret al Mitropolitului Primat în lumini și umbre, deopotrivă. Ne referim la dezbaterile, rapoartele și cuvântările membrilor Sf. Sinod, la opinii din presă, la amintirile unor oameni politici.

Este cazul să amintim caracterul subiectiv al surselor epocii; presa este influențată de ideologia partidului pe care-l simpatizează sau îl susține, dezbaterile parlamentare sunt pro sau contra regimului de guvernare, amintirile și corespondența politică poartă amprenta morală a autorilor.

Peste partizanul politic însă, presa transmite un anumit mesaj: opoziția dintre tradiție și modernitate în Biserică este doar un aspect al contradicțiilor din plan socio-economic, politic, cultural. Spiritul public simte această criză moral-creștină mult mai profund pentru că, atunci, ca și în zilele noastre, Biserica se bucură de încrederea majorității populației, mai mult decât orice altă instituție civilă, cu mult mai mult decât politicienii timpului.

Presa creștină este consternată de amploarea scandalului care, după opinia sa, ar fi putut fi rezolvat în interiorul Sinodului, dar explicația vine de la sine: "Cât de departe sunt acele vremuri când în sinod stăteau părinții mai puțini culti ca azi, mai puțin versați în exegeza evangheliilor și controverselor teologice, dar aveau inima la locul ei caldă pentru ceea ce este divin. [...] Prin aceste fapte nu

2. G. I. Gibescu, *Un mare ierarh din trecutul apropiat al Bisericii noastre*, București, 1940, p. 17.

3. *Enciclica Î. P. S. Iosif Gheorghian*, în revista "B.O.R.", nr. 2/1893, p. 82.

este M. P. cel care suferă, dar este Biserica noastră, căci lumea are ideea că clerul, cei care lucrează în via Domnului, nu sunt la înălțimea cerută⁴.

În fața acuzațiilor răsunătoare aduse lui Ghenadie în ziarele "Ziua" și "Adevărul", ziarul socialist "Lumea Nouă" realizează o anchetă privind registrele așezămintelor brâncovenești lăsate în grija arhierului, prin testament, de Safta Brâncoveanu. Ancheta propriu-zisă îl dezvinovățește pe Primat de acuzațiile de furt, dar interesantă rămâne întâlnirea de idei pe fundalul acestei crize bisericesti.

În interviul pe care-l acordă ziarului socialist, Primatul se întreabă pe bună dreptate de ce "această apărare vine tocmai de la dușmanii bisericii"⁵ iar răspunsul reporterului stârnește controversa cu celelalte două ziare⁶.

Astfel, ziarul "Adevărul" sub titlul "Socialiștii clericali" surprinde lipsa coerenței ideologiei socialiste care folosește persoana Primatului pentru a lovi în guvernarea liberală: "Socialiștii transformați în stâlp al dinastiei, e și acesta adevăr național!!! România inventase deja pe socialistul slujbaș, pe cel care găsisese că e drept să mănânce pâinea societății burgheze și s-o găurească pe dedesupt. Acum că am socotit și pe socialiștii dinastici, nu ne rămâne decât să socotim pe socialiștii burghezi. Bun e Dumnezeu – n-am fi întrebuițat un asemenea cuvânt când e vorba de adepții lui Blanqui cel cu lozinca "Nici stăpân, nici Dumnezeu" – dacă n-am fi văzut pe socialiștii noștri înnotând în ape clericale"⁷.

În "Ziua", prin articolul "Galantoniile lui Ghenadie" imaginea de ctitor de biserică a Primatului este serios atacată⁸; "Adevărul", prin articolele semnate de Al. Beldiman, își justifică partizanatul politic față de liberali și în confruntarea de idei cu ziarul "Gazeta" al lui Gr. E. Grădișteanu: "Unde erai când D. A. Sturdza, șeful P.N.L., a refuzat să asiste la banchetul de la Curtea de Argeș dat de Ghenadie înainte de a părăsi acest scaun? Iată cum a sunat acest refuz publicat: "Biserica Ortodoxă Română fiind în doliu în urma loviturii ce i s-a dat prin legea ce a dezorganizat străvechiul ei așezământ, subsemnatul are onoarea de a nu lua parte la banchetul la care a fost invitat, această serbare fiind nepotrivită cu trista situație creată Bisericii: D. A. Sturdza"⁹.

Cu talent gazetăresc veritabil, grotescul "scandalului Ghenadie" îl surprinde ziarul "Constituționalul": "O comunicare oficioasă din partea Mitropolitului nu se sfiește în fine, să amestece numele Regelui în dezbateri și să anunțe Palatul ca unul din factorii grevei ecleziastice. [...]Aici nu mai încap preferințe politice. Este culpabil M. P.? Noi, care l-am ales, îi vom zice: să se ducă imediat. Sunt culpa-

4. Ziarul "Vocea Bisericii", 15 mai 1896, p. 1.

5. Ziarul "Lumea Nouă", 15 mai 1896, p. 5.

6. *Ibidem*, 16 mai 1896, p. 5: "... noi socialiștii nu suntem dușmanii bisericii fiecare poate crede sau nu în dogmele religioase, aceasta nu are nimic cu doctrinele noastre".

7. Ziarul "Adevărul", 18 mai 1896, p. 2.

8. Ziarul "Ziua", 18 mai 1896, p. 1: "La Pitești s-a ridicat biserica Sf. Ioan Galantonul. Ghenadie se oferă să dea 4000 lei. Călugărul merge la M. S. Regele care dă 2000 lei, dar sfinția sa nici azi nu a dat banii. Numele de ctitor și darnic l-a rămas".

9. Ziarul "Adevărul", 2 mai 1896, p. 1.

bili episcopii denunțați? Liberalii care i-au ales să-i sacrifice" și această gazetă este printre puținele care denunță numele eminenței cenușii a acestui scandal: "Săracul Poni (ministrul liberal al Cultelor și Instrucției Publice – n.a.) și aici a fost un instrument inconștient în mâna unui om veninos, răzbunător. N-ar fi îndrăznit Poni să se vâre în viesparul de la Sinod și să asvârle ștreangul de gâtul Primatului. Marele răspunzător în acest scandal este primul ministru. El a jurat că de pe acum câțiva ani, pierzarea Mitropolitului"¹⁰.

Concluzia ziarului contrazice prin argumente politice opinia pe care Sinodul încearcă să o popularizeze în legătură cu rolul secundar al guvernului în această demitere, care nu a făcut decât să aplice legea¹¹. Ziarul își menține acuzațiile la adresa guvernului pentru că trebuia să se mărginească la rolul de putere executivă, dar apare ca autor al tuturor celor petrecute până acum. Sinodul apare numai ca un birou de înregistrări a voinței ministeriale¹².

O primă concluzie, după parcurgerea câtorva articole din presa timpului, este legată de aspectul pur politic al scandalului. Aceiași situație o reflectă și dezbaterile parlamentare, chiar unele ce aparțin celor mai tineri liberali, saturați de oprobiul presei și de rigiditatea politică a șefului lor¹³.

A doua concluzie sesizează scandalul demiterii Primatului ca efect nu numai al opoziției liberali-conservatori, ci și al unei legislații modernizată și adaptată din "mers", al unor conflicte interne din P.N.L. între "tineri" și "bătrâni", D. A. Sturdza fiind considerat decanul de vârstă al celor ce nu simțeau suflul nou al modernizării.

Bătrânul Sturdza a fost însă cel care și-a asumat responsabilitatea unei comparații istorice, aceea legată de politica și personalitatea lui Ion C. Brătianu. Tot ceea ce a rămas de la D. A. Sturdza înseamnă efortul său uriaș de a se achita de această responsabilitate prin reformarea economiei agrare, a școlii românești, a armatei naționale, a bisericii ortodoxe. În fața acuzațiilor de despotism politic aplicat în cazul Primatului, premierul liberal din anul 1896 își argumentează atitudinea în conformitate cu legislația religioasă în vigoare¹⁴.

Pornind de la minusurile acestei legi conservatoare, Sturdza ajunge la o concluzie personală din care se deduc și câteva motive ale demiterii Primatului: "El voia să vină timpul în care puterea în stat nu era bine definită și în care

10. Ziarul "*Constituționalul*", 17 mai 1896, p. 1.

11. Revista "*Biserica Ortodoxă Română*", nr. 3/1896, p. 12-14.

12. Ziarul "*Constituționalul*", 19 mai 1896, p. 1.

13. B. A. R., *Dezbaterile Senatului*, ședința din 14 decembrie 1869, p. 59, intervenția lui Nicolae Fleva: "Noi liberalii, am avut la ordinea zilei destinația legii clerului, iar nu depărtarea Mitropolitului. D. Sturdza însă, a lăsat legea clerului cu care sunt sugrumați și astăzi preoții, și a detronat pe Mitropolit, orice s-ar zice, fusese ales pe viață, după lege. Chestiunea Mitropolitului nu era a unui borfaș, ocaș; era vorba de altceva, era chestiunea legalității adânc zdruncinată".

14. B. A. R., Arhiva Dimitrie A. Sturdza, *Vacanța scaunului Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, IV mss. 5, f. 1-3: "Putem spune că alegerea s-a făcut cu o lege personală din 1872 votată sub ministerul lui Lascăr Catargiu. Urmează legea din 1893 prin care guvernul conservator voia să facă o numire și nu o alegere și aceasta îl silea să vie tot cu o lege personală".

Mitropolitului îi revenea un rol politic. Conflictul cu Biserica s-a iscat astfel de M. P. El a fost cel care a început lupta (prin închiderea Sf. Sinod – n.a.), care a făcut dintr-însa o armă politică de partid¹⁵. Reacția de apărare a lui Ghenadie trezește suspiciunea privind totala sa nevinovăție; nu recurge la discuții normale cu membrii Sinodului, chiar mai mult, se consideră o victimă¹⁶.

Din memoriul adresat regelui reiese și atitudinea rezervată și corectă a lui Carol I: "... toate stăruințele mele, depuse după sfaturile înțelepte ale Majestății Voastre, spre a ajunge la o împăciuire, au fost zadarnice, căci intrigantul Partenie-Episcop al Dunării de Jos – Președinte al Comisiei de Control a Așezămintelor Brâncovenești – n.a.) a știut să semene vrajbă cu multă finețe"¹⁷.

În concluzie, Carol I este preocupat de rezolvarea pașnică și legală a conflictului și nu pune preț pe dușmănia reciprocă dintre Primat și prim-ministru, ca un veritabil arbitru politic al vremii.

Dar susținătorii lui Ghenadie transformă Bucureștii anilor 1896-1897 într-un for al manifestațiilor de stradă, terminate în fața Palatului, mitingurile de protest, la "Eforie" și la "Dacia", procesiuni la Căldărușani (locul de surghiun pentru Ghenadie) precum și al atacurilor violente în presă la adresa regelui și a lui D. A. Sturdza.

Prin urmare, trebuie depășită opinia privind existența crizei în B.O.R. datorită intervenției statului în problemele sale interne pentru că, așa cum au evoluat evenimentele între 1896 și 1907, această criză lovește, printr-o mișcare de buimerang, în chiar persoanele ce au provocat-o.

Acest scandal, asemenea zilelor în care trăim, justifică anarhia instituțională și legislativă dacă politicul gândește și acționează conform pasiunilor politice, invidiilor profesionale, încalcând drepturi firești ale celor pe care îi conduc.

Acuzațiile aduse lui Ghenadie sunt umiltoare nu numai pentru omul judecat, dar mai ales, pentru funcția în care a fost ales de confracți și confirmat de către guvern: a sustras odăjdii și icoane de la biserici, a falsificat acte de dăruire a banilor către biserici, s-a folosit de sume importante din fondul milelor și multe altele¹⁸.

Asemenea obiceiuri nu apar dintr-o dată, oare colegii din Sf. Sinod nu bănuiau ce fel de om și arhieru alegeau ca Mitropolit Primat?

În apărarea sa Ghenadie se sprijină atât pe argumentul canonic, cât și pe justiția civilă: "Am cerut să mi se recunoască dreptul de a avea un apărător și nu mi s-a dat. Câteva exemple vor arăta că nu orice canon este însușit astăzi de tribunalul bisericesc: canonul 64 oprește divorțul pentru mireni, canonul 81 de-

15. Arhiva Dimitrie A. Sturdza, *op. cit.*, f. 11.

16. Arhivele naționale, *Fond Casa Regală*, Dosar nr. 1/1896, f. 2, Memoriul adresat Regelui Carol I: "Pentru a executa planul conceput, D. Sturdza, după ce primește puterea mă povăluiește să intru în conflict cu episcopii de la așezămintele brâncovenești".

17. *Ibidem*, f. 3.

18. G. I. Gibescu, *op. cit.*, p. 14.

mite episcopul care se dă la ocârmuire publică sau ce primește sarcină civilă. N-ar putea fi episcopi-senatori, prin urmare"¹⁹.

Astfel, pe bună dreptate, Ghenadie consideră că drepturile omului erau grav încălcate de anchetatorii cazului său și, dacă nu sunt adaptate calității de cetățean al arhierelui, canoanele pot fi cu ușurință nerespectate chiar de către înalții prelați ai țării.

În finalul broșurii publicată spre apărarea sa, fostul Primat își pune o întrebare al cărei răspuns devine concluzia "chestiunii Ghenadie": "Conferirea funcției de Episcop și Mitropolit și retragerea ei este o afacere curat religioasă? Conform Legii sinodale, Sinodul trebuie să judece doar afacerile curat bisericești. Cum a putut atunci să mă destituie? Legea sinodală a dat statului dreptul de numire și depunere a arhierilor în sistemul organizării statului român, Biserica și Statul nu sunt izolate, toți supușii Bisericii sunt în cele din urmă, supușii statului"²⁰.

Prin urmare, Ghenadie acuza la rândul său compromisul politic pe care Sf. Sinod l-a făcut în acest caz prin sacrificarea sa, iar partizanii fostului Primat remarcau unele invidii personale care măcinau această instituție ce ar fi trebuit să rămână sacră. De pildă, ca director al Cancelariei Sf. Sinod, preotul G. I. Gibescu a fost martor la cele întâmplate în Sinod și amintirile sale, pe alocuri patetice, dezvăluie o stare de fapt: "O, ce atmosferă grea era în Sf. Îndreptătorul Sinod atunci. Nu o voi uita până la moarte. Singurul dintre vlădici, Nifon Ploieșteanul, vicarul Sf. Mitropolii era de partea Mitropolitului Ghenadie. Iar Nifon, cu lacrimi în ochi, văzând cele ce se petrec n-a mai putut rămâne în ședință și a ieșit afară plângând"²¹.

Peste ani, un om politic de înaltă ținută morală – Spiru Haret readuce în peisajul politic al anilor 1909-1911 imaginea unui Ghenadie Petrescu ingrat, asemenea membrilor Sinodului din 1896, acum, Ghenadie se folosește de necazul unui confrate pentru a se pune pe sine în centrul atenției opiniei publice.

Între anii 1909-1911, P. S. Gherasim Irineu, Episcop de Roman, discută necanonicitatea legii clerului votată în 1909 și cere imperios modificarea legii, atacând chiar pe membrii Sf. Sinod ce au declarat legea canonică. Timp de trei ani, arhierii se acuză reciproc de partizanat politic și, implicit, de încălcarea canoanelor, iar "fostul Primat, cu toate că au trecut mai bine de 15 ani de când afacerea sa este definitiv încheiată, nu se poate consola de pierderea mării pierdute. [...] El începe să se agite, prin interviuri la gazete, prin scrisori adresate P. S. Atanasie și mai ales prin ajutorul a doi clerici, oameni săraci, devotați lui, și cari zilele acelea se vedeau cu buzunarele pline de bani"²². Desigur, nu trebuie uitat un

19. Ghenadie Petrescu, *Cum am fost judecat*, București, 1896, p. 4.

20. Ghenadie Petrescu, *op. cit.*, p. 33.

21. G. I. Gibescu, *op. cit.*, p. 14.

22. S. C. Haret, *Criza bisericească*, 1912, p. 94-95.

amănunt important, Haret era și el un membru marcant al Partidului Național Liberal, dar imaginea pe care Ghenadie a lăsat-o în timp nu este o invenție a unui om politic liberal. Constatăm că sursele timpului surprind imaginea unei personalități puternice, dar controversată în special datorită caracterului său mult prea orgolios pentru o smerită față bisericească. Tocmai această latură a personalității sale a amplificat scandalul din 1896 în care cei implicați, tot datorită orgoliilor, nu și-au păstrat demnitatea, fie că era arhiereu, fie politician, fie gazetar.

O valoroasă și interesantă sursă istorică a timpului în care se petrece scandalul o reprezintă "Istoria contemporană a României (1866-1900)"; autorul (Junimist – conservatorul de mai târziu) Titu Maiorescu – prin prezența și activitatea sa social-politică și culturală oferă o descriere inedită a contextului politic și o altă imagine a protagoniștilor scandalului²³.

Primatul, un oportunist veritabil în viziunea autorului, găsește ca mijloc de împăcare năzuința lui Sturdza de a participa la administrarea așezămintelor brâncovenești, asemenea participării sale la administrarea altor instituții importante (Creditul Funciar Rural, Academia Română ș.a.). "Cu ambiția de a se arăta puternicul cap al Bisericii Ortodoxe"²⁴.

Mitropolitul primat convoacă adunarea prevăzută în testamentul Saftei Brâncoveanu și invită și pe D. A. Sturdza care "prin citirea unui arbore genealogic încearcă să-și arate înrudirea și dreptul de a participa la lucrări"²⁵. Evident, episcopii Gh. Bibescu și D. Știrbei se opun și se adresează Regelui care cere arhiereului să nu se implice în această afacere financiar-administrativă opusă rolului fundamental spiritual pe care îl avea Primatul în statul român.

Din acest moment începe spectacolul politic și clerical prin atitudinea celor doi principali protagoniști: "... Primatul se crede chemat să reziste Regelui, dar D. A. Sturdza întoarce foaia, după obiceiul său"²⁶. Cursul evenimentelor este cu mult mai interesant din perspectiva acțiunilor politicianilor timpului care se aruncă în iureșul "salvării" și "condamnării" Primatului cu o pasiune politică demnă de remarcat în comparație cu motivația canonică invocată modest de Sinod. După opinia lui Maiorescu, Ghenadie, prin "calitățile" sale, reușește să formeze în jurul demiterii sale o grupare eterogenă care să-l apere²⁷. Opoziția față de

23. T. Maiorescu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, București, 1925, p. 344: "Mitropolitul Primat-Ghenadie, ales la 16 mai sub ministrul cultelor Take Ionescu, a căutat după retragerea cabinetului Catargi-Carp să se apropie de șeful liberarilor".

24. *Ibidem*, p. 347.

25. *Ibidem*.

26. T. Maiorescu, *op. cit.*, p. 349.

27. *Ibidem*, p. 349: "... câțiva agenți polițieniști se duc la Mitropolitul Primat, îl pun cu brutalitate în trăsură (era din întâmplare de față și Lascăr Catargi), îl escortează până la mânăstirea

textul sinodal redactat de arhiepiscopul Atanasie Craioveanul pentru demiterea Primatului devine o luptă pentru putere organizată de către drapeliiști, Fleva, conservatorii Catargiu, Take Ionescu, N. Filipescu; au loc întruniri publice, discursuri omagiale ale doamnelor române, scandaluri în presa de partid (în "Timpul", "Voința Națională"), sunt demascate ilegalitățile juridice la care este supus Primatul și totul culminează cu încăierări la Senat în 16 noiembrie²⁸.

Apar și multe opinii exagerate și, uneori, fără acoperire; de pildă, în presa de scandal S. Vellescu publică epigrama "Unui prelat" cu trimitere dură la acele "calități" umane, mai puțin spirituale, ale arhiepiscopului²⁹.

Nu putem considera chestiunea mitropolitană ca motiv esențial în demisia guvernului D. A. Sturdza (a avut numeroase alte probleme care nu fac obiectul studiului de față) dar ea se întâmplă la 11 noiembrie 1896, locul său fiind luat de un alt guvern liberal, al dizidenței, condus de P. S. Aurelian. Interesant este faptul că Aurelian nu uită colaborarea cu conservatorii în chestia mitropolitană; el "merge acasă la Lascăr Catargi pentru a se înțelege asupra remiterii actului de demisie"³⁰.

Ca în multe situații de criză politică atitudinea regelui Carol I este aceea de arbitru constituțional în viața politică, în cele din urmă, regele recurge la această soluție de compromis, schimbând pentru cinci luni pe primul ministru cu fracțiunea Aurelian. Sub acest nou și temporar guvern liberal mitropolitul Ghenadie, cu care s-au dus în prealabil tratative, își prezintă demisia în condiții relativ onorabile³¹.

Din majoritatea surselor timpului deducem faptul că, în funcție de Primat al României, Ghenadie a dezamăgit pe foarte mulți contemporani. Chiar și după

Căldărușani și-l așează acolo sub pază". Drapeliiștii liberali (Aurelian, Emil Costinescu, V. Lascăr, Barbu Delavrancea, Dimitrie Giani, Petre Grădișteanu) și tribunalul Fleva se opun iar" ... *versatilul* Mitropolit Primat, fără a slăbi legăturile cu Fleva, se aruncă în brațele partidului conservator condus de Lascăr Catargi". Acesta încearcă să câștige aliați în fața guvernului liberal și propune grupării Carp-Maiorescu o întrunire pe chestia mitropolitană, dar este refuzat.

28. *Ibidem*, p. 407: "În loc ca acuzațiile de calomnie să fie trimise Curții cu Jurați, un judecător de instrucție (Vasiliu) face cercetări și redactează acuzații împotriva Mitropolitului Primat, devenind președinte de tribunal la Vâlcea" după care au loc întruniri la "Dacia", apoi încăierarea pe Dealul Mitropoliei spre Camera Deputaților despre care "Dreptatea" lui Fleva scria: "s-a vărsat sângele creștinilor".

29. Revista "Albine și Viespi", 1896, p. 17, din epigrama citată: "Știi ce-am aflat despre tine/ Prea sfântite proestos?! Sângele-ți place mai bine/ Decât trupul lui Christos".

30. T. Maiorescu, *op. cit.*, p. 408.

31. Arhivele Naționale, *Fond Casa Regală*, Dosar nr. 1/1896, f. 4.

sfârșitul acestui trist episod din istoria B.O.R. dezamăgirea opiniei publice depășește granițele Regatului³².

În finalul acestui scandal – spectacol public, pentru a evita alte procese, Ghenadie Petrescu renunță la averea proprie: "Prin prezenta procură autorii cu deplină putere sunt a lua în primire toată averea mea afară în palatul mitropolitan conținând tablouri, obiecte de artă, vinuri, obiecte de menaj, cărți bibliotecă și orice lucru îmi aparține mie. Domnia lor vor putea închiria un local pentru păstrarea și au obligația de a le asigura la o societate de asigurare. Aceleași drepturi dau și Dlui Fleva"³³.

În concluzie, demiterea și demisia ulterioară, legale sau nu, erau inevitabile pe acest fond de neîncredere generală, de criză spiritual-morală. Din cazul "Ghenadie Petrescu" rămân în istoria modernă a României câteva aspecte ce merită a fi cunoscute: în aparență este un scandal care delectează savuros presa timpului și ea are prilejul de a critica două instituții (ale Statului) ce funcționează defectuos: Guvernul și Biserica; în fond, nu este decât o criză, din multe altele, pe care societatea românească este obligată să o traverseze și, mai mult, să o rezolve ca expresie a devenirii și modernizării naționale din secolul al XIX-lea.

Situația B.O.R. era și rămâne delicată: pe de o parte, are nevoie de modernizare și de racordare la problemele reale ale societății; pe de altă parte, din punct de vedere istoric, ea s-a implicat în problemele politicii de stat încă din secolul al XIV-lea și a avut o poziție privilegiată în stat, poziție care nu dorește să renunțe: "Dacă noi, reprezentanții clerului, ne aflăm aici, pe aceste bănci între Dvs. (în Parlament – n.a.) acesta este un vechiu obicei al țării. O lege a țării, că tot d-auna Biserica a fost alături de Guvern și Guvernul cu Biserica. [...] Tot dauna când se sfătuiau fruntașii națiunii în folosul țării și al Bisericii se adunau cu toții la Mitropolie, de aceea vechea Obștească Adunare, ca și Camera Deputaților azi, la Mitropolie s-a întrunit"³⁴.

Cu siguranță, Ghenadie Petrescu aparține acelei majorități din cler care-și menține până în zilele noastre nostalgia doctrinelor ortodoxe de guvernare de tip

32. Scrisori către Ioan Bianu, București, 1975, vol. II, din scrisoarea transilvăneanului V. Mandra către I. Bianu, la 21 oct. 1898: "Conversația a mers cum a mers până și-a isprăvit istorisirea detronării sale. [...] Un protopop care fusese între oaspeți, însă, spunea că nici idee nu avusese până atunci de ignoranța clerului din România 'd-apoi că mitropolitul Ghenadie nu știe nici atâta carte cât știe la noi un seminarist'. Din acest punct de vedere, oamenii au văzut și s-au convins prin propria lor observare pe ce fel de om l-a ridicat în scaunul mitropolitan partidul conservator".

33. B. A. R., Arhiva D. A. Sturdza, *Procesul lui Ghenadie Petrescu*, Acte 85-117, 1896, f. 116.

34. *Alegerea, investitura și instalarea I. P. S. M. P. al Ungro-Vlahiei, D. D. Ghenadie Petrescu*, în rev. "Biserica Ortodoxă Română", nr. 4/1895, p. 741-742.

bizantin; nu este nimic rău în păstrarea tradițiilor și valorilor istorice, dar la sfârșitul secolului al XIX-lea și pe mai departe, înțelegerea contextului istoric contemporan este garanția modernizării și valorificării potențialului unei națiuni alături de toate celelalte.

Devine astfel necesar și studiul "cazului Ghenadie" pentru că, din modul în care a fost receptat în epocă, abordat de protagoniști, rezolvat de Stat și Biserică, generațiile următoare pot înțelege și pot face diferența între problemele sau crizele de fond ale societății și ne semnificativele crize întreținute artificial de presă, manifestații de stradă, discursuri politice demagogice prin care partidele pot manevra electoratul.